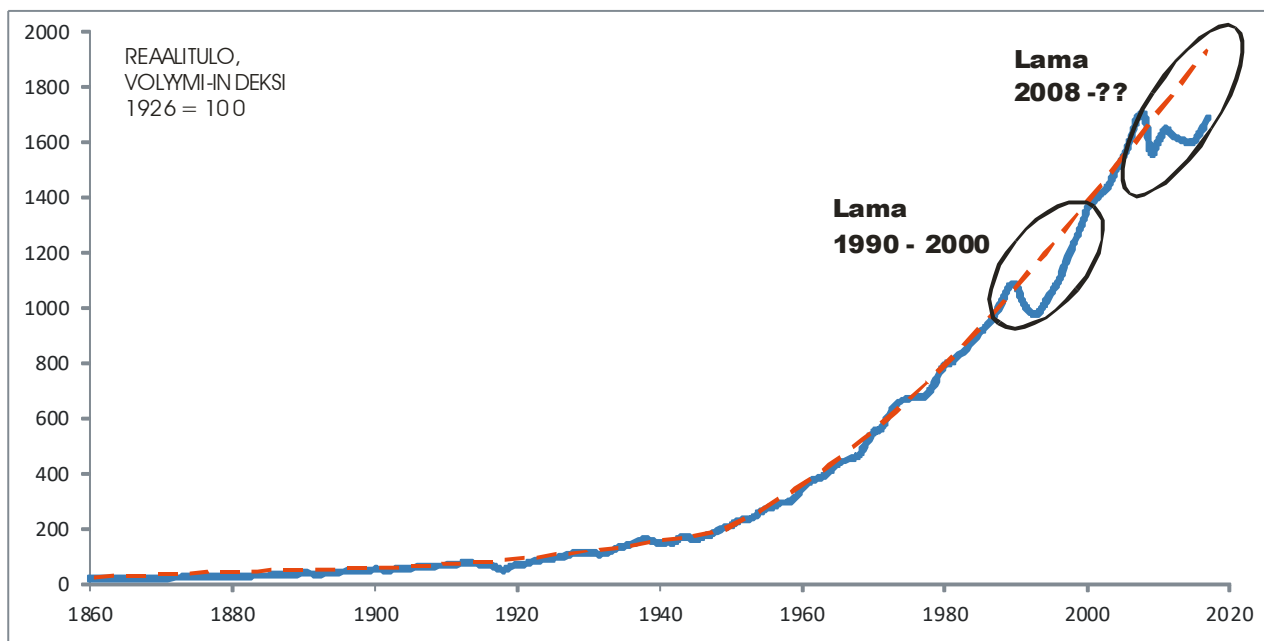

VUONNA 2017 MENETETTIIN NOIN 33 000 000 000 €. TÄMÄN VERRAN OLISI OLLUT ENEMMÄN TULOJA, JOS SUOMELLA EI OLISI EUROA JA TYÖMARKKINAT OLISIVAT TOIMINEET KUNNOLLA. Menetykset jatkuvat vielä noin 10 – 15 vuotta.

Lehdissä, television uutisissa ja ajankohtaisohjelmissä sekä hallituksen suulla on kehuttu viimeaikaista taloudellista kehitystä. Talous on kasvanut keskimäärin 2.6 %:a vuodessa kahtena viime vuonna. On jäänyt huomaamatta, että Suomen kansantalous on vieläkin taloushistoriansa syvimmissä lamassa. Kasvuvauhdit ovat katastrofaalisen pieniä. Talouden olisi pitänyt kasvaa noin 5 %:a vuodessa neljänä viime vuonna, jos talous olisi toiminut normaalilla tavalla. Taloudessa on ollut toipumista rajoittavia tekijöitä. Tämän vuoksi talous ei ole toipunut, kuten se teki vuonna 1990 alkaneessa lamassa. Siksi vuonna 2017 menetettiin tuloa noin 33 000 000 000 € eli 33 mrd €. Jotta asia selviäisi, katsokaamme ensin kuvion avulla, kuinka Suomessa aikaansaatu tulo on kehittynyt pitemmällä ajanjaksolla. Alla olevassa kuviossa on vuodesta 1860 lähtien Suomessa aikaansaatu reaalin tulo.

Kuviossa tapahtuneen tulon kasvu on sinisellä viivalla (Tilastokeskus). Kuviossa on myös punainen katkoviiva. Se kertoo, kuinka paljon maassa saataisiin aikaiseksi tuloa vuosittain, jos ei olisi suhdanteiden aikaansaamia häiriöitä. Se on trendi (tuotantopotentiaali), joka kertoo teknisen kehityksen mahdollistaman tulon kasvun

pitemmällä ajanjaksolla. Silmiinpistävää on tulon pieni heilahtelu trendin ympärillä vuoteen 1990 asti. Kun taloudessa on ollut aikaisemmin häiriöitä, tulo ei ole eronnut trendistä kovinkaan paljon ja se on aina palannut lyhyessä ajassa trendille.

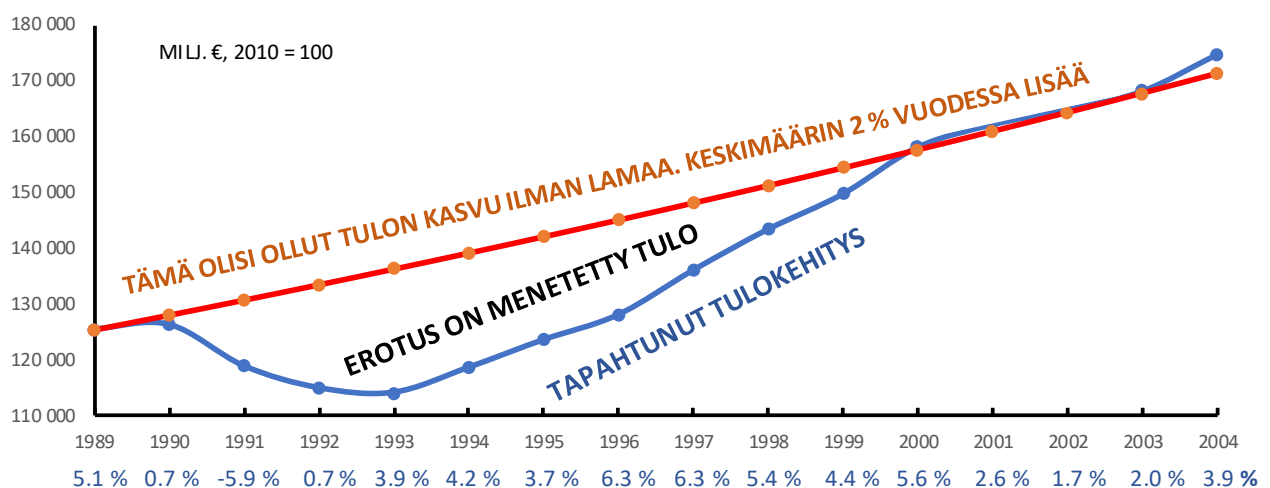
Kansantalouden joustavuus on saanut sen aikaiseksi. Korjaus on tapahtunut korkojen, valuuttakurssien, palkkojen ja hintojen muutosten kautta.

Kuviossa on kaksi ajanjaksoa, jotka pistävät erityisesti silmään. Kansantalouteen on tullut massiivisia sokkeja vuonna 1990 ja 2008. Tulokehitys on eronnut trendistä huomattavasti ja paluu trendille näyttää kestävän kauan. Ero trendin ja toteutuneen tulon välinen ero on menetettyä tuloa, jota ei koskaan saada takaisin. Trendin alle voidaan mennä vaikka kuinka paljon, mutta trendin yli ei päästä kuin vähäisessä määrin ja lyhyeksi aikaa.

VUONNA 2008 ALKANUT SUOMEN TALOUSHISTORIAN SYVIN LAMA ON ERILAINEN KUIN 1990 ALKANUT LAMA, KOSKA TALOUDESSA EI OLE JOUSTOJA SAMALLA TAVALLA KUIN ENNEN. ELETÄÄN EURO-AIKAA.

Vuosien 1990 – 2000 lama

Alla on vuosien 1990 – 2000 lama. Kuviossa tulon toteutunut kehitys on sinisellä viivalla.

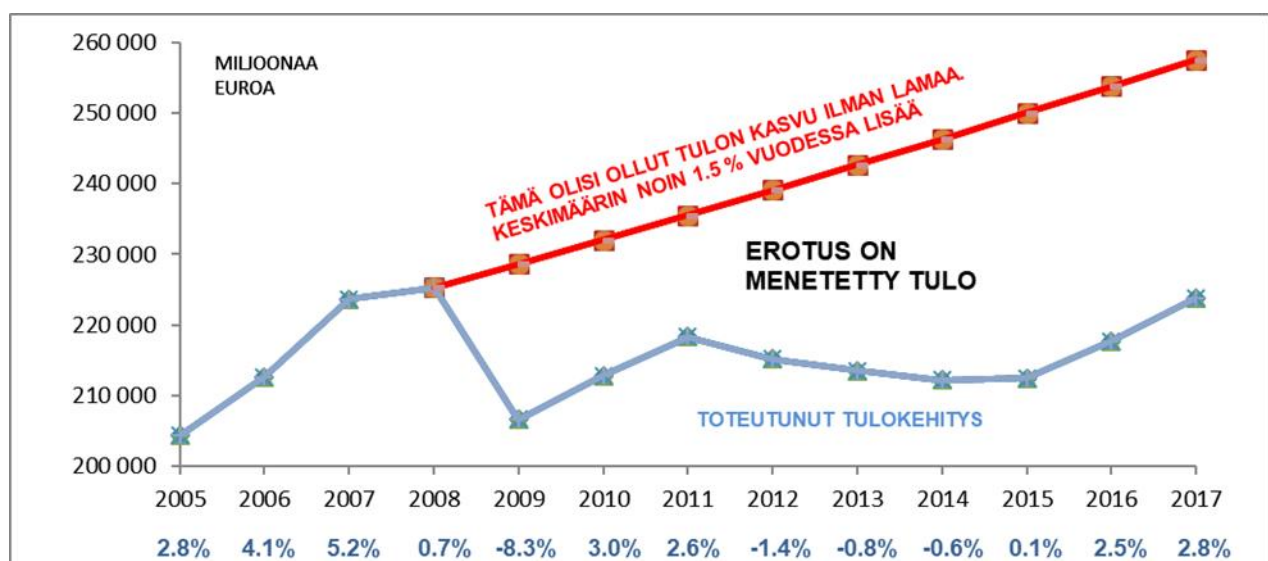

Kymmenessä vuodessa tulo saavutti trendin eli kasvupotentiaalin, joka on piirretty punaisella viivalla. Olen piirtänyt trendin ”pehmeästi”, jolloin tuotantopotentiaalin kasvu olisi vakio. Itse asiassa tuotantopotentiaalin kasvussa on jonkin verran vaihtelua vuodesta toiseen. Trendin kasvu jopa laski pysyvästi 1970-luvun puolivälissä

Katsokaa kasvuvauhteja. Kun sopeutuminen tapahtui ja tulokehitys kääntyi ylöspäin, tulolla oli parhaimmillaan 6 %:n ja 4 %:n välillä olevia kasvuvauhteja. Väitetään, että se oli Nokian aikaansaamaa. Unohdetaan, että oli leikkauksia, veronkorotuksia, palkkojen nousuvauhti laantui ja valuutan devalvaatio oli suuri. Kannattaisi lukea jokin aineopintotason makrotaloustieteen kirja. Lamasta nousu tapahtui juuri siellä olevien esitysten mukaisesti.

Vuonna 2008 alkanut lama

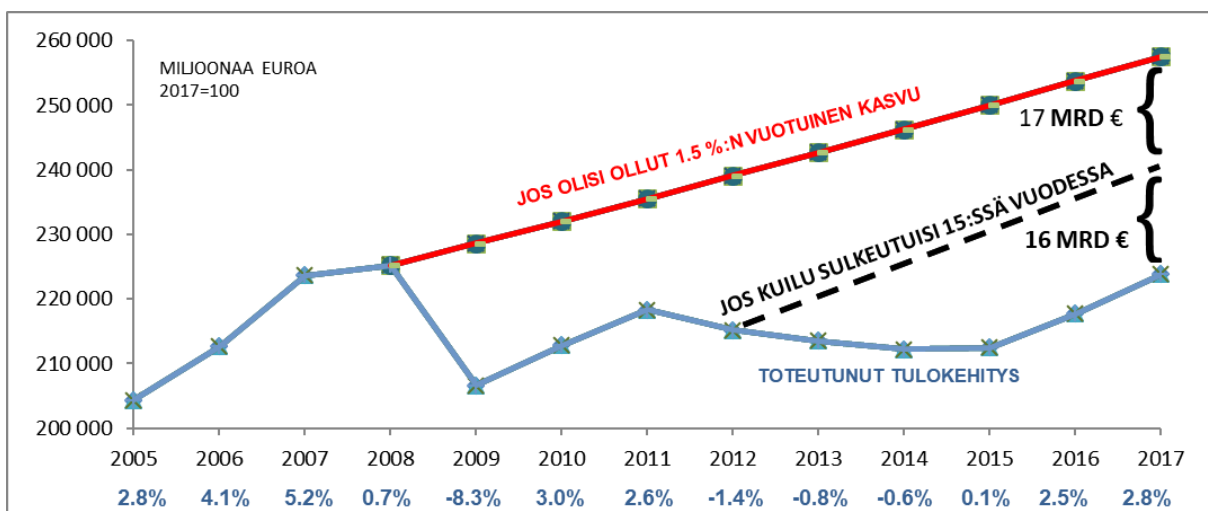
Alla olevassa kuviossa on vuonna 2008 alkaneen laman aikana tapahtunut tulokehitys sinisellä viivalla. Trendin kasvu, joka tapahtuu riippumatta lamoista, on punaisella viivalla. Jotta en liioittelisi lamaa, olen ottanut tuottavuuden (trendin) kasvuksi 1.5 %:a vuodessa. Vuonna 2017 oltiin suurin piirtein samalla tasolla kuin laman alkuvuonna 2008. Ei ole tapahtunut mitään kehitystä. Maassa aikaansaatu tulo ei ole noussut trendinomaisesti, vaikka tuotantopotentiaali on noussut.

Alussa oli toiveikkuutta. Toipuminen alkoi ja kasvu oli noin 3 %:a vuodessa kahden vuoden ajan. Sen jälkeen tuli toinen tulon pudotus. Kolmena vuotena oli negatiivista tulokehitystä. Tämän jälkeen tulon kasvu on ollut hämmästyttävän pientä. Ja tulo ei näytä lähestyvän trendiä. Trendin ja tapahtuneen tulokehityksen erotus on menetetty tulo, jota ei koskaan saada takaisin. Syyt vuosien 1990 - 2000 lamassa ja vuonna 2008 alkaneessa lamassa olivat ulkoisista tapahtumista johtuvia. Vuosien 1990 - 2000 lamasta noustiin kuitenkin trendille kymmenessä vuodessa. Miksi talous ei toipunut viimeisimmästä lamasta 1990 alkaneen laman tapaan? Syitä lamojen erilaisuuteen on etsittävä valuuttakurssista ja työmarkkinoilta.

KUINKA PALJON MENETETYSTÄ TULOSTA ON KOTIMAISTA TEKOA. TALOUDEN SOPEUTTAVAT MEKANISMIT, KUTEN VALUUTTAKURSSI JA TYÖMARKKINAT, EIVÄT SAA AIKAAN SOPEUTUSTA?

Alla olevassa kuviossa on arvio, kuinka paljon Suomessa menetettiin tuloa vuonna 2017 verrattuna trendiin. Pitää laskea trendi, jota voisi kutsua tuotanto- ja tulopotentiaaliksi. Se kuvaa, kuinka paljon olisi ollut mahdollista saada tuloa aikaiseksi, jos vuoden 2008 sokkia ei olisi ollut. Kun laskee sen ja toteutuneen tulon erotuksen, saa menetetyt tulot. Kokonaismenetykset vuonna 2017 on noin 33 000 000 000 € (33 mrd €). Osa tästä menetyksestä on kotimaista tekoa sekä kiinteästä valuuttakurssista johtuvaa. Valuuttakurssi sekä palkat ja hinnat eivät ole sopeutuneet häiriön vaatimalla tavalla. Tämä osa menetetyistä tulosta on sopeutusmekanismin puutteesta johtuva.

Arvio sopeutumismekanismin puutteesta saadaan, kun lasketaan, mikä olisi ollut tulo, jos valuuttakurssin ja työmarkkinoiden jäykkyyksiä ei olisi ollut. Pitää vain tehdä arvio, kuinka nopeasti trendin ja toteutuneen tulon välinen kuilu sulkeutuu normaalisti. Mikä tahansa arvio 10 ja 20 vuoden välillä käy. Mitä suurempia kasvuvauhdit ovat sitä lyhyempi on sopeutusaika. Valuuttakurssille emme nykyään voi mitään, joten sen vaikutuksen sopeutumisessa voi jättää pois. Tällöin jää jäljelle vain sopeutuminen työmarkkinoiden muuttumisen kautta. En usko, että tätä tapahtuu ennen kuin ollaan pakon edessä, joten otan sopeutumisajaksi 15 vuotta. Lähtökohdaksi otan vuoden 2012. On aika selvää, että tämän jälkeinen tulon pudotus johtuu meidän kannaltamme kiinteästä euron kurssista ja palkkojen sopeutumisen puutteesta. Otan lamasta nousuvauhdiksi maltillisen 2.2 %:a vuotuiseksi kasvuksi. Se on hyvin vaatimaton verrattuna vuosien 1990 – 2000 keskimääräiseen kasvuun, joka oli noin 4.7 %:a. Yksinkertaisella korkoa korolle laskelmilla saan kehityksen kuvattua katkoviivalla.

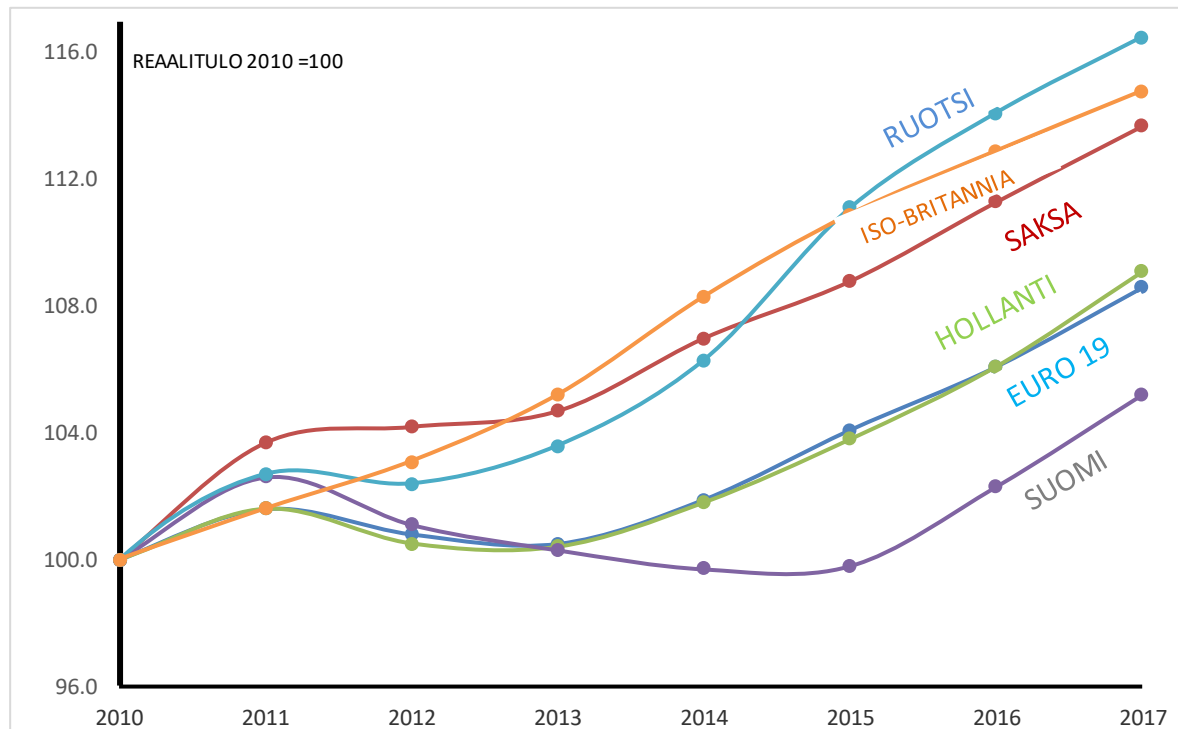
Vuonna 2017 menetetyistä 33 000 000 000 euron tulosta 17 000 000 000 euroa on normaalia menetystä. Se menetettäisiin, vaikka sopeutuminen toimisi kunnolla. Arvio menetyksen osasta, joka johtuu työmarkkinoiden jäykkyyksistä ja kiinteästä valuuttakurssista eli eurosta, on noin 16 000 000 000 euroa eli 16 miljardia euroa. Suomen valtion budjetin tulopuoli oli noin 50 miljardia euroa vuonna 2017. Jos sopeutuminen olisi tapahtunut normaalisti, kotitalouksilla olisi ollut käytössään 8 000 000 000 euroa enemmän ja valtiolla olisi saanut saman määrän lisää verotuloja. Ei olisi tarvinnut leikata koulutusmenoista tai lääkekustannuksista. Olisi ollut varaa nostaa pieniä eläkkeitä. Hyvää olisi ollut paljon lisää. Samalla työttömyys olisi nyt alhaisempi.

On joitakin viitteitä, että tuotantopotentialin kasvu olisi viime vuosina ollut alhaisempi kuin ennen. Tällöin laskennalliset menetyksetkin olisivat pienempiä. Tällä ei nyt ole menetyksen suurusluokan kannalta suurta merkitystä. Ulkoisten tapahtumien ja kotimaisten toimien puutteen vuoksi suurusluokka pitänee paikkansa. Tuottavuus voi

laskea pitemmäksi ajaksi esim. nykyisen maahanmuuton luonteen vuoksi. Tästä enemmän esityksessä maahanmuuttoesityksessä.

SUOMI ON TIPPUNUT MUIDEN KYYDISSÄ KUIN ENO VENEESTÄ

Alla oleva kuvio kertoo karua kieltään Suomen tilanteesta (Eurostat).

Suomi on pudonnut kuin eno veneestä reaalitulovertailussa. Kuviossa on Suomen suurimpien kauppakumppanien ja EURO19 - maiden kehitys verrattuna Suomessa aikaansaadun reaalisen tulon kehitykseen. Kaikkien tulo on skaalattu vuonna 2010 samaksi, jotta tuloerot kävisivät selvästi ilmi. Euroopan keskuspankin mukaan noin parin vuoden sisällä euroalueen kasvu laantuu. Joudutaan jälleen leikkausten tielle, koska rahat eivät riitä. Pitäisiköhän ryhtyä toimimaan katastrofin estämiseksi?

KUINKA TILANNE SAADAAN KORJATTUA?

Tilanne korjaantuisi nopeasti, jos päästäisiin eurosta eroon ja saataisiin oma kelluva valuuttakurssi. En kuitenkaan kehottaisi nyt ryhtymään siihen. Minun mielikuvitukseni

ja tietoni eivät riitä analysoimaan, mitä ero eurosta saisi aikaan. On paljon sitoumuksia euroissa ja markan eurokurssi olisi arvailujen varassa. Pitää vain kärsivällisesti odottaa, kunnes rytinä euroalueella alkaa. Esimerkiksi euromaiden tuottavuuksien kasvuissa ja velkaantumisissa on eroja, jotka saavat aikaan tulevaisuudessa ylipääsemättömiä vaikeuksia. Huonossa jamassa olevilla mailla ei ole muuta mahdollisuutta kuin leikata ja korottaa veroja, jotta velka ei kasvaisi. Veron korotuksille ja leikkauksille tulee ennen pitkää seinä vastaan. Kiistat euromaiden välillä kasvavat ja ranskalaisten euroluomus joutuu vaikeuksiin jopa keksijämaassaan. Odotellaan ja odotellaan, mutta sillä välin pitäisi pohtia, mitä me itse voimme tehdä. Tämä tarkoittaa työmarkkinoiden kokonaisremonttia. Ne pelastaisivat meidät euroahdingosta. Tästä enemmän esityksessä

SUOMI ON TALOUSHISTORIANSYVIMMÄSSÄ LAMASSA. KUINKA TYÖMARKKINREFORMIT AUTTAISIVAT LAMASTA SELVIYTYMISEEN?

Vilho Mäkelä